

Eski Türk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006 Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ahmet Mermer, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı, Yrd. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun, Dr. Yavuz Bayram, Neslihan Koç Keskin

Bülent ŞİĞVA*

Klâsik Türk Edebiyatı altı yüz yıllık bir geçmişi olan, içerisinde bizi biz yapan kültür unsurlarını barındıran çok geniş bir edebiyattır. Bünyesinde tasavvuf, dinî ilimler, musikî, belâgat gibi birçok konu yer almaktadır. Belli kuralları olan ve bu kurallar çerçevesinde eserler veren yüzlerce şairi bir çatı altında toplamayı başaran bir sanat okuludur. Bu gelenek içerisinde yetişen şairler bu edebiyatın kurallarına uyarak yüzlerce eser meydana getirmişlerdir. Divan edebiyatındaki kurallı ve disiplinli ilerleyiş beraberinde eser yönünden zenginliği oluşmasına katkı sağlamıştır. Klâsik Türk Edebiyatı, edebiyatın sanat-sosyal-iletişim yönünü uygulamaya çalışan ve bu yönde eserler veren şairler çevresinde ortaya çıkmıştır.

Tanıtımını yapmaya çalışacağımız bu eser de Klâsik Türk Edebiyatının farklı yönlerini insanlara ulaştırma gayesini güden ve Osmanlı kültürünü bizlere aktarmaya gayret eden bir çalışmadır. Bu anlayış doğrultusunda kaleme alınması takdire şayandır.

Eser; Giriş, Vezin ve Aruz, Nazım Şekilleri, Edebî Sanatlar, Edebî Türler ve Yüzyıllara Göre Eski Türk Edebiyatı Tarihi olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm ayrı bir yazar tarafından yazılmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Mermer tarafından kaleme alınmış olan “Eski Türk Edebiyatına Giriş” bölümü divan şiiri, divan şairi ve şartları nedir sorularına bir cevap niteliğindedir. Yine giriş bölümünde Eski Türk Edebiyatı’nın ana çizgileri ve Kur’an, hadis, kısas-ı enbiya, tasavvuf gibi bu edebiyatın kaynakları hakkında bilgi verilmiştir. Tasavvuf ve bunun yansımaları olan vahdet-i vücûd, tecellî, aşk, insan kavramları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak bazı kavramların tasavvuftaki terim anlamları zikredilmiştir.

“Vezin ve Aruz” başlıklı 1. bölüm yine Prof. Dr. Ahmet Mermer tarafından oluşturulmuştur. Klâsik Türk Edebiyatının musikî yönünün de olduğu ifade edilerek bu özelliğin aruz vezninden kaynaklandığı belirtilmiştir. Aruz vezninin bir ahenk unsuru olduğu kadar metni doğru okumaya da bir araç olduğu kaydedilmiştir. Şairlerin aruz veznini rahat kullanabilmeleri için kullandıkları imale-zihaf-ülama hakkında bilgi verilmiştir. Aruz vezinleri detaylı bir şekilde anlatılarak bu vezinlerle ilgili çözümlere ve alıştırmalara olanak tanınmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı tarafından yazılan “Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri” bölümü eserin 2. bölümünü teşkil etmektedir. Klâsik Türk Edebiyatında kullanılan nazım şekilleri, beyitlerden ve bendlerden oluşan nazım şekilleri olarak ikiye ayrılmış ve her bir nazım şekli hakkında bilgi verilmiştir. Çok bendli olan nazım şekilleri “müselles” adıyla bilinen üç mısralık bendlerden başlatılarak “bir bend en az dört mısradır” kanısı da ortadan kaldırılmıştır. Araştırmacıların dikkatini bu yöne çekerek araştırmacıları, divanlarda müselles nazım şekliyle yazılmış şiirler bulma yoluna itmiştir.

Dr. Yavuz Bayram tarafından meydana getirilmiş 3. bölüm “Eski Türk Edebiyatında Anlam Figürleri/Edebî Sanatlar” konusunu ele almıştır. Edebî sanatlar çeşitli sınıflamalara tâbi tutularak her bir edebî sanat hakkında örnek beyitler yoluyla bilgi verilmiştir. Ayrıca edebî sanatların Divan Edebiyatındaki gerekliliği hususunda Yavuz Bayram’ın da şu şekilde bir tespiti olmuştur: “Zira şairlerin edebî sanatlar aracılığı ile, şiirlerinde anlam incelikleri yakaladıkları, anlamı zenginleştirdikleri, duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri dikkate alındığında, edebî sanatlardan yararlanmaksızın, şiirleri doğru bir şekilde çözümlemenin ve anlamlandırmanın da imkansız olacağı aşikardır.”

“Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler” başlıklı 4. bölüm Neslihan Koç Keskin’in katkılarıyla hazırlanmıştır. Edebî tür nedir sorusuna cevap verilerek edebî türler çeşitli konu alanlarına göre tasnif edilmiştir. Edebî türler hakkında bilgi verilerek divanlarda bu türler ile yazılmış şiirler örnek metin

* Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi.

olarak kaydedilmiştir. Araştırmacı ve öğrencilere, ifade edilen teorik bilgiler ışığında örnek metinler üzerinde uygulamalar yapma olanağı tanınmıştır. Bir muamma olarak devam eden tür-tarz meselesi aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Son bölüm olan 5. bölüm “Yüzyıllara Göre Eski Türk Edebiyatı Tarihi” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm, Yard. Doç. Dr. Muvaffak Eflatun tarafından meydana getirilmiştir. Eski Türk Edebiyatı’nın kuruluş döneminden 19. yüzyıl da dâhil olmak üzere geçirmiş olduğu süreç gözler önüne serilmiştir. Her yüzyılda yaşamış şairler ve eserleri hakkında bilgi verilerek edebiyatımızda edindikleri yer hususuna değinilmiştir. Sadece şiirde değil mensur türde eser veren yazarlara da yer verilmiştir.

Her bölümün sonuna o konuyla alâkalı bir kaynakça eklenmiştir. Ayrıca eserin sonuna eski harfli metinlerden seçmeler bölümü ve dizin yerleştirilmiştir.

Bu eser, Eski Türk Edebiyatı hakkında derli toplu bir şekilde bilgi vermesi amaçlanarak meydana getirilmiştir. Bir bakıma Klâsik Türk Edebiyatı alanında araştırmacı ve öğrencilerin başvuru kitabıdır. Bu alanda kaynak eser görünümündedir. Aynı zamanda bu eser sunmuş olduğu bilgiler ışığında yeterince anlaşılmamış ya da yanlış kanılara varılmış bu edebiyatı farklı yönlerden ele alarak insanlarda farklı bakış açıları oluşturma durumunu sağlamıştır. Bu eser sayesinde Eski Türk Edebiyatı’nın sadece aşk-kadın-şarap edebiyatı olmadığı, edebiyatın yüklenmiş olduğu sanat-sosyal-iletişim yönlerini kendisinde topladığını idrak edebiliriz. Kısacası yukarıda ifade edilen bakış açıları ile oluşturulmuş bu kitap Eski Türk Edebiyatı alanında gerçekten önemli bir yere koyulmayı hak etmektedir.